

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [MICHAL BOBEK]
SECINĀJUMI,
sniegti 2017. gada 30. martā¹

Lieta C-111/16

Giorgio Fidenato u.c.

(Tribunale di Udine (Udīnes rajona tiesa, Itālija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Lauksaimniecība – Ģenētiski modificēta pārtika un barība – Ģenētiski modificētas kukurūzas MON 810 kultivēšanas aizliegums – Dalībvalstu veiktie ārkārtas pasākumi – Materiāltiesiskie nosacījumi – Piesardzības princips

I. Ievads

1. *G. Fidenato* u.c. (turpmāk tekstā – “prasītāji”) tika saukti pie kriminālatbildības par ģenētiski modificētās MON 810 šķirnes kukurūzas audzēšanu, pārkāpjot dekrētu, ar kuru aizliegta tās kultivēšana Itālijas teritorijā. Šis dekrēts tika pieņemts kā ārkārtas pasākums saskaņā ar Regulas Nr. 1829/2003 par ģenētiski modificētu pārtiku un barību² 34. pantu.

2. Saistībā ar kriminālprocesu pret prasītājiem *Tribunale di Udine* (Udīnes rajona tiesa, Itālija) ir uzdevusi Tiesai vairākus prejudiciālus jautājumus. Viens no iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem skar saikni starp Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu un piesardzības principu. Vai 34. pantā minētais nosacījumu saraksts ārkārtas pasākumu veikšanai ir izsmeļošs? Vai arī minētais pants varētu tikt papildināts vai paplašināts ar paralēlu vai pat neatkarīgu piesardzības principa piemērošanu?

3. Tiesa spriedumā *Monsanto*³ jau ir sniegusi dažus norādījumus par to, kā interpretēt Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu. Šajos secinājumos uzmanība tiks koncentrēta uz saikni starp piesardzības principu un minēto pantu, kuru Tiesa nav izpētījusi spriedumā *Monsanto*.

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 22. septembra Regula (EK) Nr. 1829/2003 par ģenētiski modificētu pārtiku un barību (OV 2003, L 268, 1. lpp.).

³ Spriedums, 2011. gada 8. septembris, *Monsanto* u.c. (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:553).

II. Tiesiskais regulējums

A. Savienības tiesības

1. Regula Nr. 1829/2003

4. 2003. gada 22. septembra Regulas (EK) Nr. 1829/2003 par ģenētiski modificētu pārtiku un barību preambulas 3. apsvērumā ir norādīts, ka, “lai aizsargātu cilvēku un dzīvnieku veselību, pārtikai un barībai, kas sastāv no ģenētiski modificētiem organismiem, satur tos vai ražotas no tiem [..], pirms laišanas Kopienas tirgū jāveic drošības novērtēšana, izmantojot Kopienas procedūras”.

5. Ar 1. pantu ir noteikts šīs regulas mērķis:

“Saskaņā ar Regulā (EK) Nr. 178/2002 noteiktajiem vispārējiem principiem šīs regulas mērķis ir:

- a) sniegt pamatu, lai varētu nodrošināt cilvēka dzīvības un veselības, dzīvnieku veselības un labturības, vides un patērētāju interešu augsta līmeņa aizsardzību saistībā ar ģenētiski modificētu pārtiku un barību, tajā pašā laikā nodrošinot iekšējā tirgus efektīvu darbību;
- b) noteikt Kopienas procedūras atļauju izsniegšanai un uzraudzībai attiecībā uz ģenētiski modificētu pārtiku un barību;

[..].”

6. Saskaņā ar 34. pantu “Ārkārtas pasākumi”:

“Ja ir skaidrs, ka produkti, kas apstiprināti ar šo regulu vai saskaņā ar to, var radīt nopietnu risku cilvēku veselībai, dzīvnieku veselībai vai videi, vai, ja, ņemot vērā Iestādes atzinumu, kas izsniegts atbilstīgi 10. pantam vai 22. pantam, rodas nepieciešamība atļauju steidzami apturēt vai grozīt, veic pasākumus saskaņā ar procedūrām, kas paredzētas Regulas (EK) Nr. 178/2002 53. un 54. pantā.”

2. Regula Nr. 178/2002

7. 2002. gada 28. janvāra Regulas (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu⁴, preambulas 20. apsvērumā ir norādīts: “Lai nodrošinātu veselības aizsardzību Kopienā, tiek īstenots piesardzības princips, tādējādi radot šķēršļus pārtikas vai barības brīvai aprītei. Tāpēc jāpieņem vienots pamats minētā principa īstenošanai visā Kopienā”.

8. Preambulas 21. apsvērumā ir norādīts, ka “minētajos īpašajos apstākļos, kad pastāv risks dzīvībai vai veselībai, tomēr nav zinātniski pamatotas pārlicības, piesardzības princips nodrošina mehānismu, ar ko noteikt riska pārvaldības pasākumus vai citas darbības, ar kurām nodrošina augsto veselības aizsardzības līmeni, kas paredzēts Kopienā”.

9. Ar 4. panta 2. punktu ir paredzēts, ka “šīs regulas 5. līdz 10. pantā noteiktie principi veido vispārīgu horizontāla rakstura sistēmu, kas jāņem vērā, veicot pasākumus”. Uzreiz seko šīs regulas II nodaļas 1. iedaļas “Vispārīgi pārtikas aprites tiesību aktu principi” 6. un 7. pants.

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra Regula (EK) Nr. 178/2002, ar ko paredz pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgus principus un prasības, izveido Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādi un paredz procedūras saistībā ar pārtikas nekaitīgumu (OV 2002, L 31, 1. lpp.).

10. 6. pantā ir aplūkota riska analīze:

“1. Lai sasniegtu vispārīgo mērķi, proti, cilvēku veselības un dzīvības augsta līmeņa aizsardzību, pārtikas aprites tiesību aktu pamatā ir riska analīze, izņemot gadījumus, kad tas neatbilst apstākļiem vai konkrētā pasākuma iedabai.

2. Riska novērtēšanu pamato ar pieejamiem zinātniskiem pierādījumiem un veic neatkarīgi, objektīvi un pārredzami.

3. Lai sasniegtu pārtikas aprites tiesību aktu vispārīgos mērķus, kas noteikti 5. pantā, veicot riska pārvaldību, ņem vērā riska novērtēšanas rezultātus, un jo īpaši [EFSA] 22. pantā norādītās Iestādes atzinumus, citus faktorus, kas attiecas uz konkrēto jautājumu, un 7. panta 1. punktā noteiktajos apstākļos – piesardzības principu.”

11. 7. pantā “Piesardzības princips” ir norādīts:

“1. Īpašos apstākļos, kad, novērtējot pieejamo informāciju, identificēta iespējama kaitīga ietekme uz veselību, bet nav zinātniskas pārliecības, var pieņemt riska pārvaldības pagaidu pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu Kopienas izraudzīto augsto veselības aizsardzības līmeni, līdz saņem turpmāku zinātnisko informāciju par pilnīgāku riska novērtējumu.

2. Pasākumi, kas pieņemti, pamatojoties uz 1. punktu, ir proporcionāli un ierobežo tirdzniecību ne vairāk, kā vajadzīgs, lai sasniegtu Kopienas izraudzīto augsto veselības aizsardzības līmeni, ņemot vērā tehnisko un ekonomisko iespējamību un citus faktorus, ko uzskata par atbilstīgiem attiecīgajā jautājumā. Minētos pasākumus pārskata saprātīgā laikā, kas atkarīgs no tā, kāda ir identificētā riska dzīvībai vai veselībai iedaba, un tās zinātniskās informācijas veida, kura vajadzīga, lai gūtu lielāku zinātnisku pārliecību un veiktu pilnīgāku riska novērtējumu.”

12. Ar 53. un 54. pantu ir regulēti ārkārtas pasākumi attiecībā uz pārtiku un barību, kuras izcelsme ir Kopienā vai kura importēta no kādas trešās valsts.

13. Saskaņā ar 53. panta 1. punktu:

“Ja ir acīmredzams, ka pārtika vai barība, kuras izcelsme ir Kopienā vai kura importēta no kādas trešās valsts, var radīt nopietnu risku cilvēku veselībai, dzīvnieku veselībai vai videi un ka šo risku nevar apmierinoši novērst ar attiecīgās dalībvalsts vai dalībvalstu veiktajiem pasākumiem, tad Komisija saskaņā ar 58. panta 2. punktā noteikto procedūru pēc savas ierosmes vai pēc kādas dalībvalsts pieprasījuma [...] tūlīt pieņem vienu vai vairākus šādus pasākumus [...]”

14. Saskaņā ar 54. pantu:

“1. Ja dalībvalsts oficiāli informē Komisiju par vajadzību veikt ārkārtas pasākumus, bet Komisija nav pieņēmusi lēmumu saskaņā ar 53. pantu, tad minētā dalībvalsts var pieņemt pagaidu aizsargpasākumus. Tādā gadījumā tā tūlīt informē pārējās dalībvalstis un Komisiju.

2. Komisija 10 darba dienu laikā iesniedz jautājumu izskatīšanai Komitejai, kas saskaņā ar procedūru, kura paredzēta 58. panta 2. punktā, izveidota ar 58. panta 1. punktu, lai pagarinātu, grozītu vai atceltu valsts pagaidu aizsardzības pasākumus.

3. Dalībvalsts piemēro valsts pagaidu aizsardzības pasākumus, līdz tiek pieņemti Kopienas pasākumi.”

15. 58. panta 1. punktā ir norādīts šādi:

“Komisijai palīdz Pastāvīgā Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības komiteja, šē turpmāk “Komiteja”, kurā ir dalībvalstu pārstāvji un kuru vada Komisijas pārstāvis. Komiteju organizē nodaļās, kas risina visus būtiskos jautājumus.”

B. Itālijas tiesības

16. Ar 2013. gada 12. jūlija dekrētu⁵ tika aizliegts audzēt MON 810 šķirnes kukurūzu, kas iegūta no ģenētiski modificētām sēklām valsts teritorijā, līdz tiks noteikti Kopienas pasākumi saskaņā ar iepriekš minētās regulas 54. panta 3. punktu un katrā ziņā ne vēlāk kā 18 mēnešu laikā no šā pasākuma datuma. Šis aizliegums tika pagarināts ar 2015. gada 22. janvāra dekrētu⁶.

17. 2014. gada 24. jūnija dekrētlikuma⁷ 4. panta 8. punktā ir paredzēts:

“Izņemot gadījumus, kad rīcība veido smagāka noziedzīga nodarījuma sastāvu, ikviena persona, kura neievēro kultivēšanas aizliegumus, kas ieviesti ar veiktajiem pasākumiem, tostarp piesardzības pasākumu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 28. janvāra Regulas (EK) Nr. 178/2002 53. un 54. pantu, tiks sodīta ar naudas sodu no EUR 25 000 līdz EUR 50 000. Par šajā punktā ietverto nodarījumu atbildīgajām personām arī uz sava rēķina un saskaņā ar prasībām, kuras noteikusi kompetentā uzraudzības iestāde, pildot kriminālizmeklēšanas funkcijas, jālikvidē jebkuras aizliegtās sēklu kultūras un jāveic primārie un kompensējošie koriģēšanas pasākumi tādos termiņos un tādā kārtībā, kā noteikts attiecīgās teritorijas kompetentajā reģionā.”

III. Pamatlietas strīds un prejudiciālie jautājumi

18. Ar 1998. gada 22. aprīļa⁸ lēmumu Eiropas Komisija atļāva laist tirgū ģenētiski modificētu MON 810 šķirnes kukurūzu. Komisija lēmumā atsaucās uz Zinātniskās komitejas 1998. gada 10. februāra atzinumu ar norādījumu, ka nav iemesla uzskatīt, ka minētā produkta laišanai tirgū būtu negatīva ietekme uz cilvēku veselību vai apkārtējo vidi.

19. 2013. gada 11. aprīlī Itālijas valdība nosūtīja Komisijai vēstuli, kurā lūdza Komisijai saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 53. pantu veikt ārkārtas pasākumus, lai aizliegtu kultivēt ģenētiski modificēto MON 810 šķirnes kukurūzu. Savas prasības pamatojumam Itālijas valdība iesniedza *Consiglio per la ricerca e la sperimentazione in agricoltura* (Lauksaimniecības pētījumu un eksperimentu padome, turpmāk tekstā – “CRA”) un *Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale* (Augstākais Vides aizsardzības un pētniecības institūts, turpmāk tekstā – “ISPRA”) sagatavotus zinātniskus pētījumus.

5 *Decreto del 12 luglio 2013. Adozione delle misure d'urgenza ai sensi dell'art. 54 del regolamento (CE) n° 178/2002 concernente la coltivazione di varietà di mais geneticamente modificato [MON 810] (GU Serie Generale n° 187 del 10 agosto 2013)* (2013. gada 12. jūlija dekrēts par ārkārtas pasākumiem Regulas (EK) Nr. 178/2002 izpratnē attiecībā uz ģenētiski modificētās MON 810 šķirnes kukurūzas audzēšanu (*GURI* vispārīgā sērija Nr. 187, 2013. gada 10. augusts).

6 *Decreto del 22 gennaio 2015 (GU Serie Generale n°33 del 10 febbraio 2015)* (2015. gada 22. janvāra dekrēts (*GURI* vispārīgā sērija Nr. 33, 2015. gada 10. februāris).

7 *Disposizioni urgenti per il settore agricolo, la tutela ambientale e l'efficientamento energetico dell'edilizia scolastica e universitaria, il rilancio e lo sviluppo delle imprese, il contenimento dei costi gravanti sulle tariffe elettriche, nonché per la definizione immediata di adempimenti derivanti dalla normativa europea. Decreto-Legge convertito con modificazioni dalla Legge 11 Agosto 2014, n°116 (S.O. n° 72, relativo alla G.U. 20 Luglio 2014, n° 192)* (Steidzamības pasākumi attiecībā uz lauksaimniecības nozari, vides aizsardzību un energoefektivitāti skolu un universitāšu ēkās, uzņēmumu darbības atsākšanu un attīstību, ar elektroenerģijas tarifiem saistīto izmaksu samazināšanu un tūlītēju pasākumu noteikšanu saderības ar ES tiesībām nodrošināšanai. Pārveidots dekrētlikums, kurā grozījumi izdarīti ar 2014. gada 11. augusta Likumu Nr. 116 (*GURI* vispārīgā sērija Nr. 192, 2014. gada 20. augusts, kārtējais pielikums Nr. 72).

8 Komisijas 1998. gada 22. aprīļa Lēmums par ģenētiski modificētas kukurūzas (*Zea mays L.* linija MON 810) laišanu tirgū saskaņā ar Padomes Direktīvu 90/220/EEK (OV 1998, L 131, 32. lpp.).

20. 2013. gada 17. maijā Komisija atbildēja Itālijas valdībai, ka, pamatojoties uz tās iepriekšēju vērtējumu, nav konstatēta steidzama vajadzība veikt pasākumus saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 53. un 54. pantu.

21. Tomēr, lai veiktu Itālijas sniegto zinātnisko pierādījumu padziļinātāku analīzi, Komisija arī norādīja, ka tā lūgs tos izvērtēt Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādei (*EFSA*). 2013. gada 29. maijā Komisija lūdza šai iestādei izvērtēt minētos pierādījumus.

22. *EFSA* 2013. gada 24. septembrī izdeva zinātnisko atzinumu Nr. 3371, secinot, ka “[...] dokumentos, ko Itālija iesniegusi, lai pamatotu noteiktos ārkārtas pasākumus attiecībā uz kukurūzu MON 810, *EFSA* ĢMO darba grupa neidentificēja nevienu jaunu zinātnē balstītu pierādījumu, kas pamatotu paziņotos ārkārtas pasākumus un kas padarītu par spēkā neesošiem tās agrākos secinājumus par MON 810 drošumu (*EFSA*, 2009, 2011 a, b, 2012 a, b, c, d). Tāpēc *EFSA* ĢMO darba grupa uzskata, ka tās iepriekšējie secinājumi par riska izvērtējumiem attiecībā uz kukurūzu MON 810, tāpat kā tās iepriekšējie ieteikumi riska mazināšanai un uzraudzībai, paliek spēkā un ir piemērojami”.

23. Pa to laiku, lai gan Komisija bija paudusi uzskatu, ka nav steidzamas vajadzības veikt ārkārtas pasākumus, Itālijas valdība bija pieņēmusi 2013. gada 23. jūlija dekrētu par MON 810 šķirnes kukurūzas audzēšanas aizliegumu, pamatojoties uz Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu kopā ar Regulas Nr. 178/2002 54. pantu.

24. Pēc Itālijas tiesību akta pieņemšanas Komisija nesusauca Pastāvīgo Pārtikas aprites un dzīvnieku veselības komiteju saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 54. panta 2. punktu un 58. panta 1. punktu. Komisija atstāja MON 810 izsniegto atļauju bez izmaiņām.

25. *Tribunale di Udine* (Udīnes rajona tiesa, Itālija) izskatīja krimināllietu pret *G. Fidenato* u.c. par ģenētiski modificētās MON 810 šķirnes kukurūzas kultivēšanu, pārkāpjot iepriekš minēto dekrētu. Tika izdots rīkojums par soda piemērošanu prasītājiem par Dekrētlikuma Nr. 91/2014 4. panta 8. punkta pārkāpumu.

26. *G. Fidenato* u.c. pret minēto rīkojumu par soda piemērošanu izvirzīja iebildumu. Viņi apgalvoja, ka dekrēts nav likumīgs, jo tas esot izdots, neievērojot Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu un Regulas Nr. 178/2002 53. un 54. pantu.

27. Ar 2015. gada 10. decembra rīkojumu *Tribunale di Udine* (Udīnes rajona tiesa, Itālija) uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- a) Vai saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 54. panta 1. punktu Komisijai ir pienākums, ja kāda dalībvalsts to pieprasa, veikt ārkārtas pasākumus saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 53. pantu, pat ja Komisija vērtē, ka attiecībā uz noteiktiem pārtikas produktiem vai lopbarību nav iemeslu aizdomām par smagu un acīmredzamu risku cilvēku un dzīvnieku veselībai vai videi?
- b) Vai tad, ja Komisija paziņo prasītājam dalībvalstij savu vērtējumu, kas ir pretējs šīs dalībvalsts prasībai, – vērtējumu, kurā konceptuāli nav atbalstīta vajadzība veikt ārkārtas pasākumus, – un šāda iemesla dēļ tā neveic šīs dalībvalsts prasītos ārkārtas pasākumus saskaņā ar Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu, prasītājam dalībvalstij ir atļauts saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 53. pantu veikt provizoriskus ārkārtas pasākumus?
- c) Vai ar piesardzības principu saistītie apsvērumi, kas pārsniedz smaga un acīmredzama riska cilvēku vai dzīvnieku veselībai vai videi kāda pārtikas produkta vai lopbarības izmantošanā parametrus, var pamatot, ka kāda dalībvalsts veic provizoriskus ārkārtas pasākumus saskaņā ar Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu?

d) Ja ir skaidrs un acīmredzams, ka Eiropas Komisija ir vērtējusi, ka nav būtisku nosacījumu ārkārtas pasākumu veikšanai attiecībā uz kādu pārtikas produktu vai lopbarību, un šo vērtējumu pēc tam ir apstiprinājis EFSA zinātniskais atzinums, un minētie vērtējumi ir rakstveidā nosūtīti prasītājam dalībvalstij, vai dalībvalsts var turpināt uzturēt spēkā savus provizoriskos ārkārtas pasākumus un/vai atjaunot tādu provizorisko ārkārtas pasākumu spēkā esamību, ja ir beidzies pagaidu periods, uz kuru tie tika noteikti?”

28. Rakstveida apsvērumus iesniedza Grieķijas un Itālijas valdības, kā arī Eiropas Komisija. *G. Fidenato*, Itālijas valdība, kā arī Komisija sniedza mutvārdu paskaidrojumus Tiesas sēdē 2017. gada 9. februārī.

IV. Vērtējums

29. Saskaņā ar Tiesas izteikto lūgumu šajos secinājumos tiks pievērsta uzmanība trešajam iesniedzējtiesas uzdotajam jautājumam. Ar šo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai ārkārtas pasākumus var veikt, pamatojoties uz piesardzības principu attiecībā uz riskiem, kas nav skaidri paredzēti Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā. Citiem vārdiem sakot, iesniedzējtiesa vaicā par saikni starp piesardzības principu un steidzamiem pasākumiem saskaņā ar 34. pantu, – vai piesardzības princips varētu mainīt vai paplašināt nosacījumus, kas saistīti ar nopietnu un skaidru risku, kā norādīts 34. pantā?

30. Mana kodolīgā atbilde uz šo jautājumu ir noraidoša. Šajos secinājumos sniegtajai detalizētākajai atbildei būs turpinājumā norādītā struktūra. Pirmkārt, īsi aprakstīšu piesardzības principu vispārīgi un atbilstoši tam, kas ir nostiprināts Regulas Nr. 178/2002 7. pantā (1. sadaļa). Otrkārt, analizēšu Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu (2. sadaļa). Treškārt, pārbaudīšu saikni starp 34. pantu un piesardzības principu, kā arī izskaidrošu, kāpēc, manuprāt, ar pēdējo no minētajiem var tikai tikt virzīta pirmā interpretācija, nepaplašinot tā darbības jomu (3. sadaļa). Nobeigumā pārbaudīšu Direktīvas Nr. 2015/412⁹ iespējamo ietekmi (4. sadaļa).

1. Piesardzības princips

31. Piesardzības princips atspoguļo apdomības tikumu sabiedrībā, kas arvien biežāk tiek attēlota kā “riskā sabiedrība”¹⁰. Šādai sabiedrībai ir raksturīgi neskaidri riski, ko rada jaunās tehnoloģijas un, plašāk, strauja zinātnes attīstība. Šādā sabiedrībā valsts iestādes var vēlēties balstīties uz “rīcības principu situācijās ar neskaidriem riskiem”¹¹, ko var interpretēt arī kā atbildīgo uzņēmumu pienākumu atturēties no rīcības. Šķiet, ka piesardzības principā ir pārņemta šāda pieeja.

32. Ar piesardzības principu ir pamatoti preventīvi pasākumi ar mērķi novērst riskus, kas vēl nav pilnībā apzināti un izprasti tādēļ, ka nav zinātniskas pārlicības. Minētais princips ir definēts tik plaši, ka tas varētu tikt interpretēts tā, ka tajā ir ietverti visdažādākie riski dažādām interesēm – videi, veselības aizsardzībai, sabiedrības drošībai, sociālā taisnīguma interesēm, varbūt pat tikumībai. Tomēr, ja šāda plašāka izpratne dominētu, tad būtu grūti noteikt, kur novilkt robežu, lai piesardzības princips nepārvērstos par universālu maģisku formulu inovācijas kavēšanai. Pēc definīcijas inovācija nozīmē jauninājumu attiecībā pret pastāvošajām zināšanām.

33. Tomēr šķiet, ka Savienības tiesībās piesardzības princips tiek saprasts šaurāk¹².

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2015. gada 11. marta Direktīva (ES) 2015/412, ar ko Direktīvu 2001/18/EK groza attiecībā uz iespēju, ka dalībvalstis var ierobežot vai aizliegt ģenētiski modificētu organismu (ĢMO) audzēšanu savā teritorijā (OV 2015, L 68, 1. lpp.).

¹⁰ Skat. Beck, U., *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*, Suhrkamp, 1986.

¹¹ Ģenerālvokāta Z. Albēra [S. Alber] secinājumi lietā *Monsanto Agricoltura Italia* u.c. (C-236/01, EU:C:2003:155, 108. punkts).

¹² Plašam pārskatam skat. Komisijas paziņojumu par piesardzības principu (COM(2000) 1, galīgā redakcija). Pārskatam par tiesu izpratni par šo principu skat. José Luís da Cruz Vilaça, *The Precautionary Principle in EC Law*, no: *EU Law and Integration: Twenty Years of Judicial Application of EU Law*, Hart Publishing, 2014, 321. – 354. lpp.

34. Primārajos tiesību aktos piesardzības principu var atrast LESD 191. panta 2. punktā. Tomēr minētā tiesību norma ir piemērojama tikai saistībā ar Savienības vides politiku. Sekundārajos tiesību aktos tiek ņemtas vērā arī citas politikas jomas, piemēram, īpaši veselība. Attiecībā uz ģenētiski modificētiem organismiem (ĢMO) it īpaši Direktīvā 2001/18¹³ un Regulā Nr. 1829/2003 ir izveidots vispārējs tiesisks regulējums par ĢMO atļauju izsniegšanu. Regulas Nr. 1829/2003 tekstā nav minēts piesardzības princips. Direktīvā 2001/18 turpretim ir vairākas atsauces uz piesardzības principu, tomēr to skaidri nedefinējot¹⁴.

35. Pārtikas tiesību aktu jomā piesardzības princips (législatīvi) ir definēts Regulas Nr. 178/2002 7. pantā. Var teikt, ka minētajā definīcijā ir ietvertas četras sastāvdaļas: aizsargāto interešu veids (i), esošais (ne)skaidrības līmenis (ii), pasākuma samērīgums (iii) un, pamatojoties uz riska novērtējumu, veiktā pasākuma pagaidu raksturs.

36. Pirmkārt, Regulas Nr. 178/2002 7. pantā ir paredzētas tikai vienas intereses, kas var izraisīt piesardzības principa piemērošanu, – veselība. Tādējādi pasākumu veikšana saskaņā ar 7. pantu nevar tikt pamatota ne ar kādām citām interesēm. Var saprast, ka minētais ierobežojošais apjoms loģiski ir saistīts ar Regulas Nr. 178/2002 vispārīgo mērķi – nodrošināt augstu cilvēku dzīvības un veselības aizsardzības līmeni¹⁵.

37. Otrkārt, runājot par prasīto neskaidrības līmeni, lai rīkotos, pamatojoties uz piesardzības principu, risks pamatoti nevar tikt balstīts uz tīri hipotētisku pieeju, kuras pamatā ir vienkārši pieņēmumi, kas vēl nav tikuši zinātniski pārbaudīti¹⁶. Kā norādīja Tiesa, tad “pareizai piesardzības principa piemērošanai ir nepieciešams, pirmkārt, identificēt attiecīgo vielu vai pārtikas produktu iespējami negatīvo ietekmi uz veselību un, otrkārt, samērīgi izvērtēt veselībai radītos riskus, pamatojoties uz uzticamākajiem pieejamajiem zinātniskajiem datiem un jaunākajiem starptautisko pētījumu rezultātiem”¹⁷.

38. Turklāt, “ja izrādās, ka veikto pētījumu rezultātu nepietiekamības, nepārliciecināšā rakstura vai neprecizitātes dēļ nav iespējams droši noteikt apgalvotā riska esamību vai pakāpi, bet gadījumā, ja risks iestātos, pastāv iespējamība, ka var rasties faktiskais kaitējums sabiedrības veselībai, piesardzības princips attaisno ierobežojošu pasākumu ieviešanu”¹⁸.

39. Tādējādi pasākumu veikšanas nosacījums, pamatojoties uz Regulas Nr. 178/2002 7. pantu, ir visas tobrīd pieejamās informācijas novērtēšana, kā paredzēts minētās regulas 6. pantā¹⁹. Šajā novērtēšanā ir jābūt atklātai zinātniskai neskaidrībai attiecībā uz pārtikas produkta iespējamo kaitīgo ietekmi uz veselību²⁰.

13 Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 12. marta Direktīva 2001/18/EK par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē un Padomes Direktīvas 90/220/EEK atcelšanu (OV 2001, L 106, 1. lpp.).

14 Piemēram, Direktīvas 2001/18 preambulas 8. apsvērumā ir norādīts, ka “piesardzības princips ir ņemts vērā, šo direktīvu izstrādājot, un jāņem vērā, šo direktīvu īstenojot”. Ar 1. pantu ir noteikts, ka “saskaņā ar piesardzības principu šīs direktīvas mērķis ir tuvināt dalībvalstu normatīvos un administratīvos aktus, lai aizsargātu cilvēku veselību un vidi [...]”. Turklāt 4. panta 1. punktā ir norādīts, ka “dalībvalstis saskaņā ar piesardzības principu nodrošina atbilstīgus pasākumus, lai novērstu nelabvēlīgu iedarbību uz cilvēku veselību un vidi [...]”.

15 Skat. Regulas Nr. 178/2002 preambulas 2. apsvērumu.

16 Spriedums, 2011. gada 8. septembris, *Monsanto u.c.* (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:553, 77. punkts).

17 Skat. spriedumus, 2003. gada 9. septembris, *Monsanto Agricoltura Italia u.c.* (C-236/01, EU:C:2003:431, 113. punkts); 2010. gada 28. janvāris, Komisija/Francija (C-333/08, EU:C:2010:44, 92. punkts), un 2017. gada 19. janvāris, *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2017:26, 56. punkts).

18 Skat. spriedumus, 2010. gada 28. janvāris, Komisija/Francija (C-333/08, EU:C:2010:44, 93. punkts); 2015. gada 17. decembris, *Neptune Distribution* (C-157/14, EU:C:2015:823, 81. un 82. punkts); 2016. gada 9. jūnijs, *Pesce u.c.* (C-78/16 un C-79/16, EU:C:2016:428, 47. punkts), un 2017. gada 19. janvāris, *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2017:26, 57. punkts).

19 Par nepieciešamo saikni starp Regulas Nr. 178/2002 6. pantu un 7. pantu skat. manus secinājumus lietā *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2016:589, 48.–51. punkts).

20 Skat. spriedumu, 2017. gada 19. janvāris, *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2017:26, 57. punkts). Skat. arī manus secinājumus minētajā lietā (C-282/15, EU:C:2016:589, 50. punkts).

40. Treškārt, tiesību aktam, kas ir pieņemts, pamatojoties uz piesardzības principu, kā noteikts 7. pantā, ir jābūt samērīgam²¹. Kā ir atzinusi Tiesa, šāds pasākums “ierobežo tirdzniecību ne vairāk, kā vajadzīgs, lai sasniegtu Savienības izraudzīto augsto veselības aizsardzības līmeni, ņemot vērā tehnisko un ekonomisko iespējamību un citus faktorus, ko uzskata par atbilstīgiem attiecīgajā jautājumā”²². Ir jāpanāk līdzsvars starp augsta līmeņa veselības aizsardzību un iekšējā tirgus efektīvu darbību.

41. Visbeidzot, riska pārvaldības pasākumam ir jābūt pagaidu pasākumam. Šis raksturs ir būtisks piesardzības principam, jo neskaidrība nav nošķirama no piesardzības jēdziena²³. Kad zinātniskā neskaidrība izzūd, ar piesardzības principu vairs nevar tikt pamatoti preventīvie pasākumi, ja vien, iespējams, neparādās jauna informācija par to, ka pastāv risks.

42. No minētajiem četriem dažādajiem elementiem izriet, ka, ja izrādās, ka pēc riska novērtējuma, kas ir bijis iespējami pilnīgs, nav izslēdzams, ka pastāv risks veselībai, var tikt veikts samērīgs un pagaidu riska pārvaldības pasākums, neņemot vērā, ka zinātnes atziņu līmenis vēl neļauj izdarīt noteiktu secinājumu par kaitīgās ietekmes iespēju.

2. Regulas Nr. 1829/2003 34. pants

43. Saskaņā ar 34. pantu, “ja ir skaidrs, ka produkti, kas apstiprināti ar šo regulu vai saskaņā ar to, var radīt nopietnu risku cilvēku veselībai, dzīvnieku veselībai vai videi, [...] veic pasākumus saskaņā ar procedūrām, kas paredzētas Regulas (EK) Nr. 178/2002 [Regulas Nr. 178/2002] 53. un 54. pantā”.

44. Ārkārtas pasākumu veikšana saskaņā ar 34. pantu ir atkarīga no vairākiem materiālo un procesuālo tiesību nosacījumiem.

45. Pirmkārt, intereses, kuru īstenošanai var tikt veikti pasākumi saskaņā ar Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu, nav ierobežotas ar (cilvēku) veselību. Tās ietver arī dzīvnieku veselību un vidi. Dzīvnieku veselības un vides aizsardzības iekļaušana turklāt loģiski atbilst minētās regulas vispārīgajam mērķim²⁴.

46. Otrkārt, pārliecības līmenis attiecībā uz iespējamā riska iestāšanos ir salīdzinoši augsts, – ir jābūt “skaidram”, ka attiecīgais produkts “var radīt nopietnu risku”. Spriedumā *Monsanto* Tiesa atzina, ka “izteikumi “ir skaidrs” un “nopietnu risku” attiecas uz *nozīmīgu risku, kas acīmredzami rada draudus cilvēku veselībai, dzīvnieku veselībai vai videi*. Šis risks ir jākonstatē, pamatojoties uz jauniem elementiem, kas balstīti uz ticamiem zinātniskiem datiem”²⁵. Tālāk Tiesa secināja, ka “Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā ir noteikts, ka, lai noteiktu ārkārtas pasākumus, dalībvalstīm ir jāpierāda ne tikai ārkārtas situācija, bet arī apstākļi, kuros var rasties *nopietns risks, kas nopietni apdraud cilvēku veselību, dzīvnieku veselību vai vidi*”²⁶.

47. Treškārt, ar savstarpējām norādēm uz Regulas Nr. 178/2002 53. un 54. pantu Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā ir arī noteikti vairāki procesuālie nosacījumi tā piemērošanai. Tomēr tie nav svarīgi, lai atbildētu uz iesniedzējtiesas uzdoto trešo jautājumu, kas saistīts ar vajadzīgo (ne)skaidrības līmeni un aizsargātajām interesēm. Taču ir skaidrs, ka pasākumi, ko var pieņemt vai nu dalībvalstis, vai Komisija, pēc savas būtības ir pagaidu un ierobežoti laikā.

21 Skat. spriedumus, 2013. gada 17. oktobris, *Schaible* (C-101/12, EU:C:2013:661, 29. punkts), un 2016. gada 9. jūnijs, *Pesce* u.c. (C-78/16 un C-79/16, EU:C:2016:428, 48. punkts).

22 Spriedums, 2017. gada 19. janvāris, *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2017:26, 59. punkts).

23 Kā norādīts Tiesas spriedumā, 2010. gada 28. janvāris, Komisija/Francija (C-333/08, EU:C:2010:44, 91. punkts), un spriedumā, 2017. gada 19. janvāris, *Queisser Pharma* (C-282/15, EU:C:2017:26, 60. punkts).

24 Skat. Regulas Nr. 1829/2003 1. panta a) punktu.

25 Spriedums, 2011. gada 8. septembris, *Monsanto* u.c. (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:553, 76. punkts). Mans izcēlums.

26 Turpat, 81. punkts. Mans izcēlums.

48. Tādējādi no Regulas Nr. 1829/2003 34. panta, aplūkojot to kopsakarā ar Regulas Nr. 178/2002 53. un 54. pantu, izriet, ka dalībvalstis var veikt pagaidu aizsardzības pasākumus, ja atbilstoši jaunai zinātniskai informācijai ir skaidrs, ka produkts, kas jau ir apstiprināts, rada nozīmīgu risku, kas nepārprotami apdraud cilvēku veselību, dzīvnieku veselību vai vidi.

3. Saikne starp Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu un piesardzības principu

49. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā Tiesai, vai ārkārtas pasākumi var tikt veikti arī, pamatojoties uz riskiem, kas nav skaidri paredzēti 34. pantā. Šis jautājums būtībā ir vērsts uz pirmajiem diviem iepriekšējās sadaļās identificētajiem nosacījumiem, proti, aizsargājamo interešu raksturu un (ne)skaidrības, kas vajadzīga šādu pasākumu veikšanai, līmeni. Kā redzams no iepriekšējām divām sadaļām, divos minētajos aspektos Regulas Nr. 1829/2003 34. pants atšķiras no Regulas Nr. 178/2002 7. pantā ietvertā piesardzības principa.

50. Paskaidrojumos Tiesai Komisija nepauž viedokli, ka piesardzības princips varētu paplašināt 34. panta darbības jomu. Komisija uzskata, ka pagaidu pasākumiem, kā izriet no Regulas Nr. 1829/2003 34. panta, ir jābūt pamatotiem ar nopietnu un acīmredzamu risku veselībai un videi. Šāds pagaidu pasākums ir likumīgs, ja tas ir pamatots ar neparedzētu gadījumu un arī riska novērtējumu, kas ir, cik vien iespējams, pilnīgs un uzrāda, ka pastāv nopietns un acīmredzams risks, kas varētu nepārprotami apdraudēt veselību un vidi. Šis risks būtu nosakāms, pamatojoties uz ticamiem zinātniskiem datiem, kas pierāda, ka šis pasākums ir nepieciešams, ja nav Savienības līmeņa noteikumu Regulas Nr. 178/2002 53. panta izpratnē.

51. Itālijas valdība piekrīt, ka pagaidu pasākumi saskaņā ar Regulas Nr. 1829/2003 34. pantu ir jāpamato ar risku cilvēku un dzīvnieku veselībai vai videi pastāvēšanu. Tomēr ar to dalībvalstīm nav liegts veikt ārkārtas pasākumus saskaņā ar Regulas Nr. 178/2002 54. pantu, pamatojoties uz piesardzības principu, pat gadījumos, kad Komisija nav konstatējusi nevienu šādu risku.

52. Grieķijas valdība uzskata, ka Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā ir atļauts dalībvalstīm veikt ārkārtas pasākumus tādu iemeslu dēļ, kuri ir saistīti ar piesardzības principu, bet kuri ne vienmēr atbilst nopietna un skaidra riska veselībai vai videi radīšanas kritērijiem. Riska analizē var tikt ņemts vērā arī šo produktu raksturs, zinātniskā neskaidrība attiecībā uz šo produktu ietekmi uz cilvēku un dzīvnieku veselību vai vidi, dalībvalstu īpatnējās ražošanas vai audzēšanas metodes, ģeogrāfiskie, dabas un klimatiskie apstākļi, kā arī jebkuri citi parametri, kas var ietekmēt produkta bīstamības pakāpi.

53. Manuprāt, dalībvalstis var veikt pagaidu ārkārtas pasākumus tikai tad, ja ir izpildīti 34. pantā noteiktie nosacījumi. Lai gan Regulas Nr. 178/2002 7. pantā noteiktais piesardzības princips var tikt izmantots kā interpretācijas instruments saistībā ar produktu, uz kuru attiecas Regula Nr. 1829/2003, šis princips, manuprāt, nevar tikt izmantots, lai paplašinātu (vai drīzāk faktiski pārrakstītu) 34. panta formulējumu.

54. Turpmākajās sadaļās vispirms (a) paskaidrošu, kāpēc piesardzības princips, kas noteikts Regulas Nr. 178/2002 7. pantā, ir atbilstošs 34. panta a) punkta interpretācijai, un tad (b) parādīšu, ka šajā lietā tā loma patiešām paliek interpretatīva.

a) Piesardzības princips kā vispārīgs pārtikas aprites tiesību aktu princips

55. Kopumā Regulas Nr. 178/2002 7. pantā noteiktais piesardzības princips var sniegt norādes par Regulas Nr. 1829/2003 34. panta interpretāciju. Šo pašu principu būtu iespējams piemērot arī saistībā ar interpretācijas neskaidrību attiecībā uz citām Regulas Nr. 1829/2003 normām. Tas izriet no sistēmiskas saiknes starp šīm divām regulām, kas ir arī skaidri apstiprināta Regulas Nr. 1829/2003 1. pantā.

56. Kā norādīts pašos abu regulu nosaukumos, sistēmiskā līmenī Regulā Nr. 178/2002 ir paredzēti pārtikas aprites tiesību aktu *vispārīgie* principi un prasības, bet Regulā Nr. 1829/2003 ir reglamentēta *īpaša* ģenētiski modificētas pārtikas un barības joma. Tādējādi, ja tas nav īpaši izslēgts, tad pirmā no šīm regulām ir iespējami piemērojama visām nozarēm attiecībā uz pārtiku, kas ir “jebkura apstrādāta, daļēji apstrādāta vai neapstrādāta viela vai produkts, kas paredzēts cilvēkiem uzturam vai ko saprātīgi paredzamos apstākļos cilvēki varētu lietot uzturā”²⁷. Loģiski, ka šī definīcija ietver arī pārtiku, kas satur, sastāv vai ir ražota no ĢMO, – ģenētiski modificētu pārtiku, kas ir īpaša apakškopa vispārīgākā kategorijā “pārtika”²⁸.

57. Minētās vispārīgās regulas struktūras ietvaros, kas piemērojama visā pārtikas aprites tiesību jomā, ar tās “vispārīgajiem pārtikas aprites tiesību aktu principiem” (Regulas 178/2002 2. nodaļas 1. iedaļa), piesardzības principa vispārīga piemērošana līdzinās “vispārīgai piemērojamībai, kas kāpināta kvadrātā”. Turklāt tiek īpaši izcelts tās horizontālais raksturs, kas caurauž visu jomu.

58. Pēc tam – papildus vispārējam sistēmiska rakstura argumentam – “vispārīgo pārtikas aprites tiesību aktu principu” piemērojamība ir arī skaidri apstiprināta Regulas Nr. 1829/2003 1. pantā. Šajā tiesību normā ir skaidri norādīts, ka Regulas Nr. 1829/2003 mērķis ir jāinterpretē saskaņā ar Regulā Nr. 178/2002 noteiktajiem vispārīgajiem principiem. Būtu saprātīgi pieņemt, ka “vispārīgie pārtikas aprites tiesību aktu principu” varētu tikt iekļauti Regulas Nr. 178/2002 vispārīgo principu iedaļā.

59. Tāpēc Regulas Nr. 178/2002 2. nodaļas 1. iedaļā minētie vispārīgie pārtikas aprites tiesību aktu principu, tostarp piesardzības princips, ir piemērojami arī ģenētiski modificētai pārtikai.

b) Piesardzības principa interpretatīvā nozīme

60. Tomēr tas, ka Regulas Nr. 178/2002 7. pantā noteiktais piesardzības princips ir horizontāli vai dažādā veidā piemērojams visiem pārtikas aprites tiesību aktiem, noteikti nenozīmē, ka dalībvalstīm būtu tiesības rīkoties tieši uz tā pamata, neatkarīgi no attiecīgajos sekundārajos tiesību aktos skaidri un nepārprotami paredzētajiem nosacījumiem vai procedūrām.

61. Regulas Nr. 1829/2003 34. pants var tikt uzskatīts par piesardzības principa konkrētu saskaņošanu īpašā steidzamības situācijā saistībā ar ģenētiski modificētu pārtiku un barību.

62. Attiecībā uz drošības klauzulu, kura ietverta Regulas Nr. 258/97, kas attiecas uz jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām²⁹, 12. pantā, Tiesa jau ir norādījusi, ka “drošības klauzula [...] ir jāsaprot tādējādi, ka tajā īpašā veidā ir formulēts piesardzības princips [...], [līdz ar to] šīs klauzulas piemērošanas noteikumi ir interpretējami, pienācīgi ņemot vērā šo principu”³⁰.

63. Regulas Nr. 1829/2003 34. pants minētajā regulā ir funkcionāli līdzīgs Regulas Nr. 258/97 12. pantam. Papildus tam 34. pants var arī tikt salīdzināts ar citu drošības klauzulu konkrētajā ĢMO jomā, proti, Direktīvā 2001/18 ietvertā³¹. Neraugoties uz nelielajām atšķirībām formulējumā, Direktīvas 2001/18 23. pants un Regulas Nr. 1829/2003 34. pants ir salīdzināmi, jo abos dalībvalstīm ir atļauts veikt ierobežojošus pasākumus, kad jauna informācija vai papildu zinātnes atziņas liecina par to, ka ĢMO apdraud cilvēku veselību vai vidi³².

²⁷ Regulas Nr. 178/2002 2. pants.

²⁸ Lai apraksts būtu pilnīgs, ir skaidrs, ka tāda pati argumentācija neattiecas uz citu ar Regulu Nr. 1829/2003 reglamentēto jomu, proti, ģenētiski modificētu *barību*. Tomēr barība ir arī skaidri izslēgta no Regulas Nr. 178/2002 materiāltiesiskās piemērošanas jomas.

²⁹ Regula (EK) Nr. 258/97 par jauniem pārtikas produktiem un jaunām pārtikas produktu sastāvdaļām (OV 1997, L 43, 1. lpp.).

³⁰ Skat. spriedumu, 2003. gada 9. septembris, *Monsanto Agricoltura Italia* u.c. (C-236/01, EU:C:2003:431, 110. punkts).

³¹ Skat. ģenerāladvokāta P. Mengoci [*P. Mengozzi*] secinājumus lietā *Monsanto* u.c. (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:170, 59.–66. punkts).

³² Šādi secinājumi netieši izriet no Tiesas sniegtās atbildes uz trešo jautājumu 2011. gada 8. septembra spriedumā *Monsanto* u.c. (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:553, 75.–81. punkts).

64. Tas, ka Regulas Nr. 1829/2003 34. pants ir konkrēta piesardzības principa izpausme konkrētajā ar to regulētajā kontekstā, neizslēdz pastāvošo Regulas Nr. 178/2002 7. panta interpretatīvo nozīmi. Faktiski – saskaņā ar Tiesas spriedumā *Monsanto* norādīto – 34. pantā paredzētie nosacījumi ir “jāinterpretē, ievērojot ne tikai šīs tiesību normas tekstu, bet arī Regulas Nr. 1829/2003 mērķus, kā arī *piesardzības principu*, lai nodrošinātu augstu cilvēku dzīvības un veselības aizsardzības līmeni, ar mērķi nodrošināt brīvu nekaitīgas un veselīgas pārtikas un dzīvnieku barības apriti, kas ir būtisks iekšējā tirgus aspekts”³³.

65. Tādējādi piesardzības princips ir būtisks 34. panta *interpretācijai*. Tomēr šis uzdevums, manuprāt, ir ierobežots ar iespējamo interpretācijas neskaidrības un nenoteiktības atrisināšanu. Tomēr interpretācija nevar tikt tik ļoti paplašināta, lai faktiski mēģinātu pārrakstīt skaidri paredzētus nosacījumus.

66. Tāpēc nepiekrītu Itālijas valdības izvirzītajam argumentam, kurā būtībā norādīts, ka Regulas Nr. 178/2002 7. pants kā piesardzības principa izpausme pārtikas aprites tiesību aktu jomā varētu tikt izmantots, lai *atvieglotu* Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā paredzētos nosacījumus.

67. Jau sākumā jāuzsver, ka nosacījumu stingrības mazināšana šķīstu nedaudz selektīva. Par aizsargātajām interesēm ir jānorāda, ka Regulas Nr. 1829/2003 34. pants aptver gan dzīvnieku veselību, gan vidi kā vērtības, pamatojoties uz kurām var tikt veikti ārkārtas pasākumi. Turpretim Regulas Nr. 178/2002 7. pantā ir atsauce tikai uz (sabiedrības, tas ir, cilvēku) veselību. Tādējādi, runājot par aizsargāto interešu raksturu, [Regulas Nr. 1829/2003] 34. panta darbības joma faktiski ir plašāka. Tāpēc, ja būtu jāpievienojas Itālijas valdības apsvērumam, tad, iespējams, par nelikumīgiem varētu kļūt vairāki mērķi, kuri var tikt sasniegti ar ārkārtas pasākumiem, kas saistīti ar dzīvnieku veselību un vides aizsardzību.

68. Nedomāju, ka Itālijas valdība vēlētos iet šo ceļu. Saprotu, ka Itālijas valdības galvenais arguments drīzāk ir saistīts ar (ne)skaidrības līmeni, kas vajadzīgs ārkārtas pasākumu veikšanai. Proti, [Regulas Nr. 178/2002] 7. pantā noteiktais robežlielums (proti, *iespējama* kaitīga ietekme uz veselību ir *identificēta*, bet *nav* zinātniski pamatotas *pārliecības*) nepārprotami ir mazāks nekā [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pantā minētais (ir *skaidrs*, ka produkts var radīt *nopietnu* risku). Tādējādi Regulas Nr. 178/2002 7. pants varētu tikt izmantots, lai faktiski samazinātu neskaidrības pakāpi, kas vajadzīga ārkārtas pasākumu veikšanai.

69. Manuprāt, tas nav iespējams vismaz trīs iemeslu dēļ, nemaz nerunājot par jau iztīrītajiem sistēmiskajiem iemesliem. Šie iemesli ir tiesiskums, viendabīgums un diferencētais procesuālais konteksts, kurā darbojas abas tiesību normas.

70. Pirmkārt, Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā ir izklāstīti nosacījumi, kas jāievēro, lai veiktu ārkārtas pasākumus. Ar tiesiskuma principu tiek prasīts, lai iestādes gan Savienības, gan dalībvalstu līmenī, īstenojot Savienības tiesību aktus, rīkotos tikai tajos noteiktajās robežās, un tām nav ļauts šos nosacījumus grozīt. Tiesiskuma princips kļūst vēl svarīgāks, kad, pamatojoties uz iespējamu plašu Savienības tiesību aktu noteikumu interpretāciju, dalībvalstis sāk piemērot kriminālsodus.

71. Otrkārt, 34. pants ir regulas norma. Tādēļ tas ir jāinterpretē vienveidīgi, neatkarīgi no ārkārtas pasākuma autora, apstākļiem vai attiecīgās dalībvalsts. Šī vienveidīguma prasība izriet ne tikai no paša regulas rakstura, bet arī no Regulas Nr. 1829/2003 konkrētā mērķa.

³³ Spriedums, 2011. gada 8. septembris, *Monsanto* u.c. (no C-58/10 līdz C-68/10, EU:C:2011:553). Mans izcēlums.

72. Vispārīgi runājot, regulā nav paredzēta plašāka novērtējuma brīvība par to, kas izriet no pieļaujamās šīs regulas normas interpretācijas tās teksta ietvaros. Šajā situācijā skaidra un nopietna riska nosacījumi ir skaidri noteikti. Protams, var būt šaubas par to piemērošanu konkrētā gadījumā, kā tas ir ar jebkuru nenoteiktu juridisku jēdzienu. Tomēr tas ļoti atšķiras no šo jēdzienu pilnīgas izmaiņas.

73. Runājot īpaši par Regulu Nr. 1829/2003, ir skaidrs, ka tās vienveidīga piemērošana ir ļoti svarīga, lai ievērotu šīs regulas mērķi – sniegt pamatu, lai varētu nodrošināt cilvēka dzīvības un veselības, dzīvnieku veselības un labturības, vides un patērētāju interešu augsta līmeņa aizsardzību saistībā ar ģenētiski modificētu pārtiku un barību³⁴.

74. Visbeidzot, tekstuālās atšķirības attiecībā uz prasīto (ne)skaidrības līmeni, lai izraisītu Regulas Nr. 1829/2003 34. panta, no vienas puses, un Regulas Nr. 178/2002 7. panta, no otras puses, piemērošanu, ir pilnīgi pamatotas ar abu šo normu darbības procesuālajām un sistēmiskajām atšķirībām.

75. Kā jau aprakstīts iepriekš šo secinājumu 55.–59. punktā, [Regulas Nr. 178/2002] 7. pants ir piemērojams vispārīgi, visai pārtikas aprites tiesību aktu jomai, kā arī attiecībā uz produktiem, kam nekad nav piemērota atļauju izsniegšanas procedūra. Tas ir interpretējams tā, ka, lai pamatotu pagaidu pasākumu noteikšanu, ir prasīta vidēja līmeņa (ne)skaidrība, – ir tikušas aplūkotas visas šobrīd pieejamās zinātnes atziņas, taču neskaidrība joprojām pastāv.

76. Turpretī produkti, kuriem ir piemērojams [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pants, jau ir “produkti, kas apstiprināti ar šo regulu vai saskaņā ar to”. Atļauju izsniegšanas procedūra ir Regulas Nr. 1829/2003³⁵ būtība. Kā ir norādījusi Tiesa, “piesardzības princips [..] ir daļa no šī lēmuma pieņemšanas procesa”³⁶. Atļauja ĢMO lietošanai pārtikā vai barībā vai arī pārtikā vai barībā, kas sastāv no ĢMO, satur tos vai ražota no tiem, tiek izsniegta tikai tad, ja pieteikuma iesniedzējs ir atbilstoši un pietiekami pierādījis, ka tā nelabvēlīgi neietekmē cilvēku veselību, dzīvnieku veselību vai vidi³⁷. Tādējādi [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pantā minētajiem produktiem pirms to laišanas tirgū jau ir piemērota pilna zinātniskā novērtēšana, piedaloties EFSA³⁸.

77. Attiecīgi [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pants un tajā iekļautais augstākais robežlielums attiecībā uz (ne)skaidrības līmeni ir jāuztver saistībā ar, kā arī ievērojot obligāto atļauju izsniegšanas procedūru ĢMO. Tā kā jau ir notikusi pilnīga zinātniskā analīze, [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pants var tikt piemērots tikai tad, ja ir *skaidrs*, ka pastāv nopietns risks. Tādējādi, lai veiktu ārkārtas pasākumus saskaņā ar [Regulas Nr. 1829/2003] 34. pantu, ir jānosaka augstāks pierādīšanas līmenis, kas parasti ir saistīts ar iepriekš atļauju izsniegšanas procedūrā nepārbaudītiem vai nenovērtētiem jauniem riskiem. Ir arī pilnīgi skaidrs, ka 34. pants nebūtu izmantojams kā līdzeklis, lai apietu atļauju izsniegšanu vai neņemtu vērā šajā posmā veikto zinātnisko novērtēšanu.

78. Kopumā Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā ir konkretizēts piesardzības princips, ņemot vērā ĢMO īpašo raksturu, kā arī attiecībā uz steidzamiem pasākumiem šajā kontekstā. Ar šo dubulto specifiku ir pamatotas atšķirības tā saskaņošanā, it īpaši attiecībā uz nepieciešamo zinātnisko (ne)skaidrību. Lai gan Regulas Nr. 178/2002 7. pantā ietvertais piesardzības princips saglabājas kā pārtikas aprites tiesību vispārīgs princips, kas ir piemērojams arī ģenētiski modificētas pārtikas apakšjomai, šis princips nemaina Regulas Nr. 1829/2003 34. pantā skaidri paredzētos nosacījumus.

34 Skat. Regulas Nr. 1829/2003 1. pantu.

35 Skat. Regulas Nr. 1829/2003 1. panta b) punktu.

36 Skat. spriedumu, 2005. gada 26. maijs, *Codacons* (C-132/03; EU:C:2005:310; 63. punkts).

37 Regulas Nr. 1829/2003 4. panta 1. punkts un 16. panta 1. punkts.

38 Skat. Regulas Nr. 1829/2003 preambulas 9. apsvērumu un 6. un 18. pantu. Skat. arī Direktīvu 2001/18 saistībā ar vides riska novērtēšanu, kas jāveic, istenojot atļauju izsniegšanas procedūru (skat. minētās direktīvas 4. panta 2. punktu, 6. pantu un II pielikumu).

4. Noslēgums par Direktīvu 2015/412

79. Rakstveida apsvērumos Itālijas valdība atgādināja, ka saskaņā ar Direktīvu 2015/412, ar kuru ir grozīta Direktīva 2001/18, dalībvalstis var aizliegt vai ierobežot ĢMO kultivēšanu, pamatojoties uz iemesliem, kas nav saistīti ar veselību un vidi. Tā norāda, ka Komisija – pamatojoties uz šo direktīvu un pēc dalībvalstu lūguma – ar 2016. gada 3. marta lēmumu aizliedza ģenētiski modificētās MON 810 šķirnes kukurūzas kultivēšanu 19 dalībvalstu teritorijā, tostarp Itālijā.

80. Itālijas valdība uzsver, ka, lai gan Komisijas pieņemtā aizlieguma un valsts 2013. gada 12. jūlija dekrēta rezultāts praktiski ir tāds pats (MON 810 kultivēšanas aizliegums), šo divu aizliegumu juridiskais pamats ir pilnīgi atšķirīgs.

81. Tam ir jāpiekrīt.

82. Skaidrs, ka ar Direktīvu 2015/412 Savienībā tika ievērojami mainīts viss ĢMO piemērojams tiesiskais regulējums. Tomēr tas nenozīmē, ka ar to būtu mainīta arī Regulas Nr. 1829/2003 34. panta darbības joma šīs lietas izpratnē, it īpaši divu iemeslu dēļ.

83. Pirmkārt, Direktīva 2015/412 nepārprotami nav piemērojama šai lietā *ratione temporis*. Tā stājās spēkā tikai 2015. gada aprīlī. Itālijas aizliegums ir pieņemts 2013. gada jūlijā. MON 810 stādīšanas darbība, par kuru *G. Fidenato* u.c. tika notiesāti, acīmredzot notika 2014. gadā.

84. Otrkārt, Direktīvā 2015/412 tiešām ir minēti vairāki iemesli (piemēram, pilsētu plānošana, zemes izmantojums, lauksaimniecības politikas mērķi vai sociālā un ekonomiskā ietekme), uz kuriem tiecoties, dalībvalstis var veikt ierobežojošus pasākumus. Tomēr šie iemesli ir skaidri ierobežoti ar minētās direktīvas procesuālo regulējumu. Tie nevar tikt izmantoti, ne pamatojoties uz minēto direktīvu, ne visaptveroša piesardzības principa jēdziena vārdā, lai pamatotu Regulas Nr. 1829/2003 34. panta formulējuma faktiski neievērošanu. Šāda pieeja būtu pretrunā minētās normas nepārprotamajam tekstam un iepriekš skaidri formulētajam tiesiskuma principam.

85. Tāpēc Direktīvai 2015/412 nav nozīmes Regulas Nr. 1829/2003 34. panta interpretācijā saistībā ar šo lietu.

V. Secinājumi

86. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, ierosinu Tiesai uz *Tribunale di Udine* (Udīnes rajona tiesa, Itālija) uzdoto trešo jautājumu atbildēt šādi:

- ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 22. septembra Regulas (EK) Nr. 1829/2003 par ģenētiski modificētu pārtiku un barību 34. pantu, to interpretējot atbilstoši piesardzības principam, dalībvalstīm ir ļauts veikt ārkārtas pasākumus tikai tad, ja tās var pierādīt, ka papildus steidzamībai pastāv situācija, kas var radīt skaidru un nopietnu risku cilvēku veselībai, dzīvnieku veselībai vai videi. Ar piesardzības principu tomēr netiek mainīti minētās regulas 34. pantā uzskaitītie kritēriji.